

Turvas

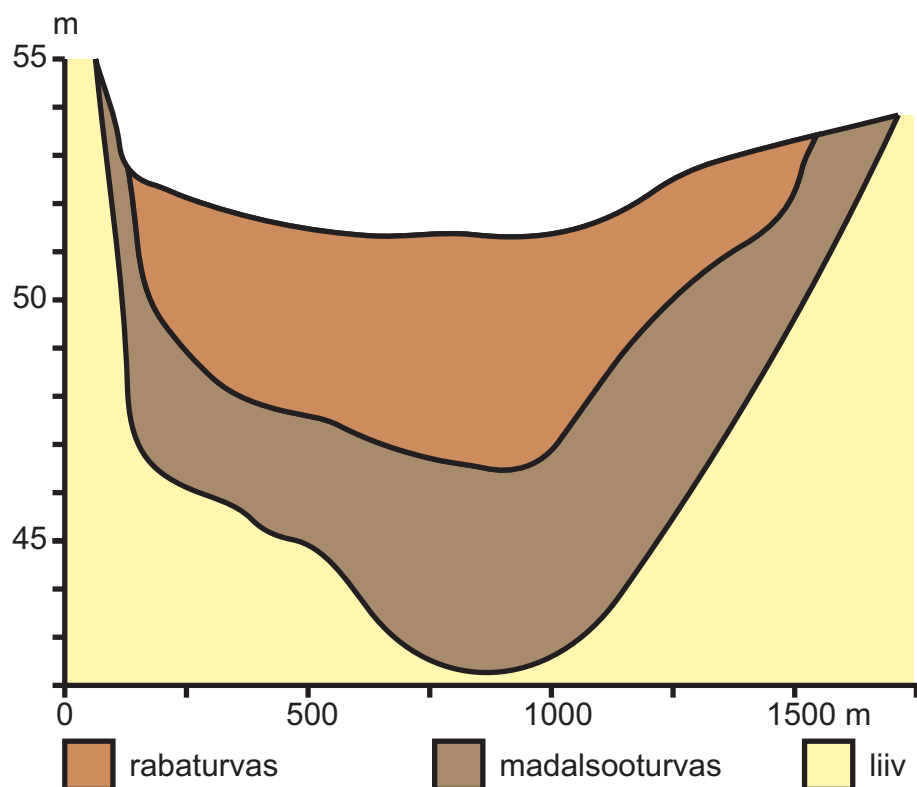

Eesti on maailma üks sooderikkamaid paiku - 22,3% meie territooriumist on soode all. Rohkem on soid ainult Soomes, kus nad katavad ligikaudu 1/3 territooriumist. Soode teke algas varsti pärast mandrijää taandumist, kui kliima muutus pehmemaks – 9100-8800 aastat tagasi, nagu näitavad radioaktiivse süsiniku (C^{14}) meetodil saadud uurimistulemused.

Soo on selline osa maastikust, kus alalise veerohkuse ja hapnikuvaeguse tõttu jääb osa orgaanilisest aineist lagunemata ning ladestub turbana. Turvas on seega soodes tekkiv ja maapinnale ladestuv suure veesisaldusega orgaaniline aine. Eesti suurimad sood on Puhatu (57 000 ha), Epu-Kakerdi (39 000 ha), Endla (25 100 ha). Valdavaks on siiski väikesood – 9836 soost 85% on pindalaga 1-10 ha.

Turbamaardlatena käsitatakse praegu 0,9 m paksuse turbakihiiga üle 10 ha pindalaga soid. Suuremate soode turbakihi paksus on keskmiselt 4-5 m, harva ka 7-8 m. Üsikeses soodes on täheldatud ka anomaalseid paksusi – 18 m Võllamäe ja 12 m Napsi soos.

Turvas jaotub oma tekkeviisilt ja kasutusosalalt kaheks alatüübiks. Põhjaveest toitunud hästikõdunenud **madalsooturvas** kasutatakse peamiselt küteturbana, vähem väetisturbana. Moodustab 85% varude üldhulgast. Sademeteveest toitunud vähekõdunenud **kõrgsoo-** ehk **rabaturvas** kasutatakse põllumajanduses alusturbana, vähem aiandusturbana.

Rabaturvas

Madalsoo turvas

Napsi turbalasundi läbilõige

Turvas on olulise tähtsusega energeetiline maavara, mis loob Eesti alal lootustandva perspektiivi tuleviku tarbeks. Turbavaru Eestis on väga suur. Asume turba tekkeks soodsates kliimaoludes – niiskete ja soojade atlantiliste atmosfäärihoovuste mõjusfääris, mis tagab selle maavararessursi pideva juurdekasvu umbes 0,9 mm aastas, muutes ta niiviisi isegi osaliselt taastuvaks maavaraks. Kuid peamise eelduse turbalasadite rikkalikuks tekkeks lõi siin siiski hiljutine mandrijäätumine. Just jää poolt moodustatud vett mitteläbilaskva moreeni korrapäratud kuhjatised sulgesid siin varasema vooluteedevõrgu ja kujundasid arvutu hulga äravooluta sulglohkusid, kus kujunesid järved. Kliimaolude paranemisel kasvasid need veekogud taimestikuga kinni ja tekitasid üle kogu Eesti mitmesuguse suuruse ja paksusega turbalasaditeid.

Maapõue seaduse järgi on turvas ebatäielikult lagunenu taimejäänustest koosnev setend, mille mineraalainete sisaldus ei tohi ületada 35% kuivaine massist. Turvas jaguneb **hästilagunenud turbaks**, mida kasutatakse kütteks, väetiste ja kompostide valmistamiseks ning meditsiinis, ja **vähelagunenud turbaks (rabaturvas)**, mida kasutatakse aianduses, loomakasvatuses allapanuks ning absorbeerivate materjalide tootmiseks.

Freesturba kogumine vallist

Tükkurvas on sobiv kütteks nii suurtes kui väikestes kateldes

Plokkurvast kasutatakse purustatuna aianduses, alusturbana jm

Freesturvast toodetakse turba lahtifreesimisel. Kuivamise järel vallitatakse ja kogutakse